

VYTAUTAS ČEPAS

Dokumentinis
romanas

SIENA

Tikra byla. Tikri likimai

*Kol nors vienas neteisingai nuteistas
tūno kalėjime, mes nesame laisvi.*

TYTO ALBA

SIENA

VILNIUS 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomotį, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

© Vytautas Čepas, 2019

© „Tyto alba“, 2019

ISBN 978-609-466-430-4

TURINYS

Prologas.....	9
---------------	---

ŽEMAITIJOS ČIKAGA

Vis dėlto šovė.....	13
Šovė bachuriukas iš <i>abriezo</i>	19
Man metai sėdėti, tau metai gyventi.....	25
Mokestis už ramybę.....	34

ARIADNĖS SIŪLAS

Plaukiantis pasroviui.....	38
Gundymas.....	47
Meškos paslauga.....	52
Triukas su arabišku kilimu.....	58

PARODYMŲ PASIUTPOLKĖ

Rytinė kava.....	64
Prie pravertų durų.....	69
Paskutinė mėnesio diena.....	74
Teigimai ir paneigimai.....	80
Velniška logika.....	86
Liudijimai ir ekspertizės.....	91
Kvapai ir daiktai.....	96
Nepakeliama teisingumo našta.....	101

BE MOTYVO

Įprastas pavasario rytas.....	110
Todėl, kad taip yra.....	116
Šuo ir kiti neesminiai dalykai.....	122
Atpažinimo aritmetika.....	130
Žaidimas su šuniukais.....	136

LABAI KAUNIETIŠKAS DETEKTYVAS

Alibi.....	142
Neregėtas įžūlumas.....	147
Šnipštas.....	152
Atsižegnojimas.....	158

Baimė.....	164
Keista sekimo istorija.....	171

SPAUDIMAS

Nepaprastas tyrėjų gerumas.....	178
Varganos egzistencijos subtilumai.....	184
Lyg niūri pasaka	195

DUOBĖTI TEISINGUMO KELIAI

Auksinio liudytojo sargyboje.....	202
Sumaištis ir saviplaka.....	207
Vėl iš pradžių.....	212
Teisingumo keliai ir klystkeliai	217
Griaustinis iš giedro dangaus.....	223
Argumentų paieškos.....	230
Be išimčių	235
Nuo Temidės stalo.....	241
Paprastas formalumas	248
Paskutinis žodis	253
Nuosprendis	259

DNR

Metodo esmė	265
Bomba	272
Liks tik aukščiausiasis	278
Knygos skaitymas antrą kartą.....	284
Bombos sprogimas	289
Ar žemė tikrai apvali?.....	294
Paslaptis kažkur yra.....	300
Paskutinis puslapis	305
Ėjimas pramintu taku.....	311
Kojų valymas į savo kūrinis	316
Aklavietė.....	322
Vietoj epilogo.....	329
<i>Post scriptum</i>	334
Jackos bylos chronologija	337
Dokumentų nuorodos.....	340

PAVEL BORKOVSKI – buvęs Lietuvos Respublikos prokuratūros tardytojas, Vilniaus miesto 3-iojo apylinkės teismo pirmininkas, šiuo metu – Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjas:

„Pašalinio asmens DNR pėdsakus, kurie rasti smurtinio nusikaltimo aukos panagėse, ištirti ir tokį asmenį nustatyti YRA BŪTINA. Tik gautas rezultatas leis išvengti klaidos, nustatyti, koks tai asmuo ir ar tai jis įvykdė nusikaltimą.“

ANTANAS KLIMAVIČIUS – buvęs Lietuvos Respublikos prokuratūros tardytojas, Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras, ilgametis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas:

„Daugeliu atvejų pašalinio asmens DNR pėdsakai, ypač ant aukos kūno, rodo arba galimą įtariamąjį, arba, tam tikrais atvejais, kelia abejonių dėl vieno ar kito asmens dalyvavimo vykdant nusikaltimą.“

Prof. habil. dr. ANTANAS ALGIRDAS GARMUS – ilgametis Respublikinio teismo medicinos ekspertizės biuro vadovas:

„Mano beveik 50-ies metų teismo medicinos eksperto praktika leidžia teigti, kad kiekvieno nusikaltimo aplinkybėms išaiškinti DNR tyrimas yra būtinas. Bet kurioje vietoje rastų tiek pašalinio asmens, tiek ir nukentėjusiojo DNR pėdsakų, tarp jų rastų net ir smurtinio nusikaltimo aukos panagėse arba bet kokiose, net ir neįsivaizduojamose vietose, tyrimas yra tiesiog privalomas.“

PROLOGAS

Vasaros viduryje, per patį karštymetį, paskambino Egidijus Bičkauskas. Kaip paprastai švelniai pajuokavęs, be didelių įžangų pareiškė, kad savaitgalį bus Klaipėdoje.

– Rask vietą, kur niekas netrukdytų, noriu su tavimi šnektelėti apie vieną svarbų reikalą.

Po poros dienų susitinkame mano bute Klaipėdos senamiestyje. Pamaniau, bus sugalvojęs grįžti į politiką, agituos ir mane prisijungti. Apsirikau!

Apie politiką persimetėme keliais tradiciniais sakiniais. Tačiau ir tokio pokalbio, kaip paprastai jis suprantamas, nebuvo. Geras penkias valandas Egidijus man pasakojo istoriją: tokią painią ir daugiaprasmę, kad sunku buvo susigaudyti, juoba – patikėti.

Klausiau įdėmiai, nors sunkiai sekėsi sutelkti dėmesį, mintys neretai nuklysdavo į visai su pasakojimu nesusijusius dalykus.

Egidijus iš atsivežtos popierių krūvos vieną po kitos traukė teismo nutartis, apeliacinius ir kasacinius skundus, advokatų kalbas, nusikaltimo vietų apžiūrų protokolus, minėjo kažkokias datas, girdėtų ir negirdėtų teisėjų, prokurorų ir advokatų pavardes...

Pamažu į sąmonę smelkėsi jo dėstomos istorijos detalės, iš jų lipdėsi bendras vaizdas, nors dar labai neryškus ir neaiškus.

Tiesą sakant, to, ką išgirdau ir supratau, negalėjau suvokti kaip realios, tiksliau, realų pagrindą turinčios istorijos. „Negali taip būti jau vien dėl to, kad negali Lietuvos kalėjime sėdėti

trys žmonės, nuteisti iki gyvos galvos už nusikaltimus, kurių nepadarė!“ – galvojau klausydamas pasakojimo. Viskas atrodė ne tiek keista – juk pasaulyje daugybė visokių keistų dalykų – kiek nerealu, neįmanoma, lyg iš fantastinės knygos. Dar labiau nustebau, kai, baigęs pasakojimą ir užvertęs paskutinį popieriaus lapą, Egidijus pareiškė norįs, kad aš parašyčiau apie tai knygą. Sutrikau!

Juk negali rašyti apie tai, kuo netiki ar ko nesupranti. O aš nepatikėjau šia istorija, nes ji atrodė nereali, diskredituojanti visų teisėsaugos institucijų darbą, neigianti teismų nuosprendžius. Nesupratau visų tų apeliacijų, kasacijų, ekspertizių, kodeksų, nutarčių ir daugybės kitų dalykų, su kuriais mano gana turtinga patirtis iki šiol nebuvo susilietusi.

Nežinojau ką atsakyti. Jau buvau įpusėjęs, tik labai sunkiai judėjau į priekį rašydamas naują romaną. Tiesą sakant, buvau aklavietėje ir jau porą mėnesių nesiliečiau prie rankraščio. Spaudė ir buitiniai rūpesčiai. Sodyboje, kurioje jau daug metų leidžiu vasaras, griuvo balkonas, reikėjo įrengti valymo įrangą, o mieste remonto laukė gerokai apšiuręs butas. Tai slėgė, o artėjant laikui imtis sprendimų, vis labiau augo keistas negebėjimo apsispręsti ir karštos vasaros tingulio gimdomas nerimas.

Vėliau galvojau, kad būtent dėl to, jog bent sau galėsiu paaiškinti tokio neveiklumo priežastį, pasąmonė į eilutę surikiavo penkias raides – g e r a i.

– Gerai, – nustebau išgirdęs savo balsą. – Bet man daug kas neaišku, tiesą sakant, neaišku viskas. Pirmiausia reikia pačiam perskaityti tuos dokumentus, susitikti su žmonėmis.

– Gausi viską, ko reikia. Paliksiu, ką turiu čia, ko trūks, atsiųsiu internetu, suorganizuosiu susitikimus, suvesiu su leidėjais, – užtikrino Egidijus.

Dar porą savaitių didelė šūsniš dokumentų, pargabentų

į sodybą, gulėjo ant mano rašomojo stalo. Per tą laiką brolis padėjo suremontuoti balkoną, reikėjo apsispręsti dėl valymo įrenginių ir buto remonto. Apsisprendžiau!

Sėdau prie stalo ir įnikau skaityti paliktus popierius. Skaičiau, varčiau, dëliojau iš krūvos į krūvą, konspektavau. O dokumentų vis daugėjo! Kompiuteris kasdien mestelėdavo dozę naujų teisės aktų, nutarimų, sprendimų, laiškų, laikraščių straipsnių.

Pamažu atsainus skaitymas dėl skaitymo peraugo į susidomėjimą, dar po kiek laiko į nuostabą, kurią buvo galima išreikšti labai paprastai: „Taip būti negali!“ Bet popieriai sakė ką kitą: „Negali, bet yra.“

Kai didžioji dokumentų dalis atsidūrė perskaitytųjų pusėje, apkaitęs nuo į smegenis suplūdusios informacijos, netikėtai pajutau, kaip į mano sielą sëlina baimė. Visiškai reali, beveik apčiuopiama – juk taip atsitikti gali kiekvienam mūsų, dėl įvairių priežasčių atsidûrusiam gyvenimo paraštėse, apkaltintam ar apšmeižtam, negalinčiam įrodyti savo nekaltumo, neturinčiam užtarėjų ar globėjų, galinčiam pasikliauti tik dešimtis kitų kaltinamųjų tuo pat metu ginančių advokatų mielaširdyste. Nepateisinamas abejingumas žmonių likimams, nepakeliamas darbo krūvis, rutina, išankstinės nuostatos, procedūriniai pažeidimai, net įstaigos prestižas teisingumą akimirksniu gali paversti mėsma, kurioje traiškomas žmogus nieko negali įrodyti. Ir ne dėl to, kad jo niekas nesiklauso, o todėl, kad teisingumo mašina paleista, ir pakeisti jos kryptį arba ją sustabdyti – neįmanoma. Ji sukasi lyg *perpetuum mobile*, iš jos įsčių krinta plytos, viena šalia kitos guldamos į tvarkingą eilę, po to į antrą, trečią... Siena auga, kol į savo vietą nugula paskutinė plyta. Viskas! – procedūros ir formalumai atlikti, siena pastatyta, byla baigta. Tegyvuoja teisingumas!

Kai viską perskaičiau ir sudėlioju į vietas, supratau, kad jei apie tai neparašysiu, nieko verti bus jau išleisti mano romanai ir esė knygos, Sąjūdis, aštuoneri metai Seime, kur taip gražiai ir viltingai kalbėjome, kūrėme teisinę valstybę, vienodai teisingą turtingam ir vargšui, protingam ir ne visai, suktam ir doram, nuskriaustam ir skriaudikui, kur kiekvienas bus vertinamas pagal padarytą gėrį ir blogį.

Ir dar supratau, kad tada tvankiame bute Klaipėdos senamiestyje man išsprūdęs „gerai“ tikrai buvo ne pretekstas išsiskirti nuo užgriuvusių buities reikalų. Ko gero, tai buvo reminiscencinis sugrįžimas į tuos laikus, kai šventai tikėjome, kad statome teisinę valstybę ir teisingumas netaps siena, kurios vienoje pusėje tūnos abejingumas, kitoje – neviltis.

Tada suradau įmonę, kuri sumontuos valymo įrenginius, susitariau dėl buto remonto ir dar kartą pervertęs popierius sėdau prie rašomojo stalo. Knygą atiduoti leidėjams turėjau po šešių mėnesių.

ŽEMAITIJOS ČIKAGA

VIS DĖLTO ŠOVĖ

Skausmo nepajuto. Išgirdo tik duslų garsą ir pasirodė, kad lyg kas atidarydamas automobilio dureles būtų jomis stipriai trinkelėjęs į nugarą. Norėjo atsigręžti ir pabarti sūnų, bet pamatė jį kitoje mašinos pusėje keistai pritūpusį ir žiūrintį į kiemo gale stovinčius medinius sandėliukus. Dar po kelių akimirkų pajuto antrą, jau silpnesnį smūgį ir išgirdo, kaip ant žemės kažkas nukrito. Iš garso suprato – metalo gabalas. Tada dar kartą atsisuko į sūnų ir už jo pastebėjo du vyrus juodais gobtuvais. Vienas jų šoko per kiemo tvorą, kitas nėrė pro vartus į gatvės tamsą.

Tada suvokė, kas atsitiko. Viena ranka įsikibo į automobilio dureles, kita atsirėmė į pribėgusio sūnaus petį. Lėtai pajudėjo ir nustebo, kad nesunkiai įveikė atstumą nuo žiguliukų iki buto durų. Jau jausdamas, kaip nugara teka kraujas, nuspaudė skambutį. Beveik tą pačią akimirką durys atsidarė, pasirodė išsigandusi žmona.

– Kas yra, Hiliarai? Kieme kažkas sprogo?

Nieko nesakęs, ranka apglėbė nustebusios žmonos pečius ir, vilkdamas kojas, kurios vis labiau sunko, lyg kas į jas piltų šviną, pasiekė virtuvę.

– Viešpatie, tu kraujuoji! – suklykė žmona. – Hiliarai, kas atsitiko... Kalbėk!

– Vis dėlto šovė... – įstengė pasakyti ir žmonos palaikomas susmuko ant grindų. Pamatė po stalu gulintį tušinuką, kurio ryte negalėjo rasti, po radiatoriumi nuriedėjusį vyno kamštį.

– Hiliarai, kas šovė? Sakyk, netylėk! – isteriškai rėkė žmona.

– Du *pacanai* su kepurėm, – išspaudė lyg svetimomis lūpomis ir pajuto, kaip šaltas lyg šulinio vanduo kraujas teka per nugarą, kūnas pamažu nyra į malonią nejautrą. Netrukus viskas aplinkui nusidažė žaliai. „Kodėl žaliai, jeigu žiema“, – dar šmėstelėjo galvoje. Netrukus ta žalia migla pradėjo skverbtis į kūną, o kartu su ja viską nustelbė baisus šaltis. Skausmo nebejautė. Dar akimirka ir viskas subyrėjo į daugybę mažų žalių dalelių.

Dar tą patį vakarą po Telšius pasklido žinia – kažkas nušovė Hiliarijų Sasnauską, mieste žinomą apsukrų verslininką, paskutiniu metu vienoje parduotuvėje turėjusį valiutos keityklą. Tiesą sakant, nors žinia buvo baisi, niekas labai nenustebo. 1993 metais nebūdavo savaitės, kad kas nors ko nors mieste nenušautų ar nesusprogdintų. Vyko verslo sferų dalybos, privatizacija, nusi Kaltėliai pasimėgaudami ir per daug nesislėpdami reketavo šiek tiek prakutusius verslininkus, nepaklusniusiosius pasprogdindavo, veždavo į mišką, kankindavo, grasindavo susidoroti su šeimomis... Kai žinia apie nužudymą pasiekė policijos komisariatą, budėtojas išskirtinai sodriai nusikeikė. Nors laikrodžio rodyklės rodė, kad darbo laikas jau seniai baigėsi, visi kriminalistai buvo komisariate. Ir tai ne dėl didelio uolumo. Priverstiniai viršvalandžiai jau seniai tapo jų kasdienybe, niekas valandų neskaičiavo. Tačiau tą vakarą ilgų darbo valandų priežastis buvo labai rimta – išvakarėse banditai susprogdino... patį policijos komisariatą!

Keiktis ir pyktis buvo dėl ko, o čia dar verslininko nužudymas, tačiau išsikeikusi ir banditus prakeikusi operatyvinė grupė netrukus atvyko į įvykio vietą. Iškamuoti nemigos ir pastarųjų dienų įtampos, operatyvininkai kruopščiai ištyrė nusikaltimo vietą, nepraleido nė vienos smulkmenos. Deja, nieko konkretaus neužčiuopė.

Nusikaltimas padarytas tamsų žiemos vakarą, be to, kad jame dalyvavo du asmenys, vilkintys tamsius rūbus, nieko konkretaus

nebuvo. Tiesa, apžiūrėję automobilį rado apvalų švino gabalą, o šiek tiek nuošaliau – specialiai nusmailintą metalinį armatūros strypą. Daugiau nieko: jokių pėdsakų, atspaudų, nuorūkų ar kitokių daiktų, galinčių ką nors pasakyti apie nusikaltėlius.

Ne ką daugiau aiškumo suteikė ir liudytojų apklausa. Dešimtmetis nužudytojo sūnus, beje, taip pat Hiliarijus, papasakojo matęs, kaip juodai apsirengęs vyras nubėgo per kiemą ir peršoko tvorą, o kitas, trenkęs tėvui per nugarą strypu ir nusiviedęs jį ant žemės, pro vartus išbėgo į gatvę.

Kaimynai paliudijo kieme girdėję triukšmą. Vienam atrodė, kad kažkas sprogo, kitiems – kad nuo stogo nukrito šiferio lapas, dar kiti aiškino girdėję šūvio garsą, bet į tai dėmesio nekreipė.

Daugiau liudininkų iš įvykio vietos nebuvo.

Kai anksti ryte operatyvininkai susirinko viršininko kabinete, galėjai tiesiog fiziškai pajusti slogią nuotaiką. Vyras buvo paniuręs, pikti, dirglūs.

– Versijos! Ką galite pasakyti? Ką žinome apie auką? – tylą nutraukė viršininko balsas.

Hiliarijus Sasnauskas Telšiuose buvo žinoma figūra. Sovietmečiu nuolatos šmėžavo Kovos su nuosavybės grobstymu skyriaus akiratyje, buvo įtariamas spekuliacija. Vyras, draugų vadinamas Leruku, daug metų užsiėmė nelegalia veikla, siūdavo ir realizuodavo džinsines kelnes, marškinius, gamindavo jiems įvairias sagas, emblemas, etiketes, nevengė ir kitos to meto įstatymų draudžiamos veiklos. Paskutiniu metu vienoje miesto centre esančių parduotuvių nuomojosi patalpas valiutos keityklai.

– Reikia patikrinti, ar jis neturėjo skolų. Valiutos keitimui reikalingos nemažos lėšos, visiškai įmanoma, kad skolinosi. Žinote, kaip būna su skolomis, – pirmąją versiją suformulavo viršininkas.

– O senieji jo ryšiai su Rusijos verslininkais? Juk jei siuvi ir prekiauji džinsais, be gerų kontaktų neišsiversi, tuojau pat būsi apvyniotas apie pirštą, o blogiausiu atveju padėtas į vietą, – įsiterpė vienas iš *operų*.

– Va va, ir antras kabliukas. Tu tuo ir užsiimk, tik ilgai nesitampyk, darbo ir taip per akis, – pavaldinio iniciatyvą palaikė viršininkas. – Dabar visi ant arklių, eikit, dairykitės, klausinėkit... Ir mažiau malkite liežuviais, daugiau dirbkite smegenimis! Sėptynioliktą valandą vėl visi pas mane. Pažiūrėsime, ką pavyko nuveikti, – užbaigė viršininkas, siekdamas telefono ragelio.

Tačiau nei tą, nei kitą vakarą, nei po kelių mėnesių esminių poslinkių nebuvo. Versijų daugėjo, tačiau nė vienos nesisekė pagrįsti aiškiais ir nepaneigiamais įrodymais.

Pradžioje atrodžiusi perspektyvi versija dėl Leruko verslo ryšių su metalo prekeiviais nepasitvirtino. Operatyvininkai gerai žinojo, kad tokia versle nesutarimai tarp partnerių neišvengiami. Retas konfliktas baigdavosi ne pasišaudymu arba paslaptingu veikėjų dingimu. Tačiau tyrėjai nerado nieko vertingo, už ko būtų galima užsikabinti. Lerukas jokių įsiskolinimų, neįvykdytų įsipareigojimų ar akivaizdžios priešpriešos su dabar jau užsienio valstybių šešėlio ir legalaus verslo veikėjais neturėjo. Visos kalbos apie didžiules pinigų sumas ir skolas pasirodė laužtos iš piršto.

Ekspertams nustačius, kad į Hiliarijų Sasnauską buvo šauta iš nupjautavamzdžio medžioklinio šautuvo, kriminaliniame pasaulyje vadinamo *abriezu*, buvo intensyviai pradėta ieškoti tokio ginklo. Per slaptą agentūrą pavyko sužinoti, kad kažką panašaus turi buvęs policininkas Henrikas Kairys. Sušvito viltis. Tuo metu policiją ir nusikalstamą pasaulį siejo gan glaudūs ryšiai. Pareigūnai, aišku, ne už ačiū, tarnavo nusikaltėliams, kalbant jų žargonu – buvo „stogai“, tai yra dengė nuo perdėm

aktyvių ir atkaklių kolegų, leido laisvai užsiimti nelegalia veikla. Iš darbo išėję savo noru ar valdžios išvaryti buvę pareigūnai neretai įsiliedavo į nusikalstamas gaujas arba už atitinkamą atlygį suteikdavo informacijos. Todėl tai, kad buvęs jų kolega turi *abriezą*, operatyvininkų labai nenustebino.

Padarę kratą Henriko Kairio namuose, kriminalistai ginklų rado. Buvęs policininkas tuojau pat atsidūrė „ant narų“. Ir kai sušvito viltis, kad bent jau nusikaltimo vykdytojas bus išaiškintas, paaiškėjo, jog Henriko Kairio *abriežas* visiškai švarus – nė karto nepanaudotas.

Vėl teko viską pradėti nuo nulio.

Pareigūnams apklausiant Leruko draugus ir pažįstamus, į viešumą išlindo Telšiuose prieš dešimtmetį gyvenusio aktyvaus nelegalaus ir pusiau nelegalaus verslo veikėjo Gedimino Jackos pavardė. Jis buvo geras Leruko draugas, kažkada abu vertėsi džinsų ir marškinų siuvimu bei prekyba. Anot liudijusiųjų, draugų keliai išsiskyrė prieš dešimtmetį, kai Gediminas Jacka kažkodėl pradėjo reketuoti Leruką – reikalavo nemažos pinigų sumos. Hiliarijus Sasnauskas kreipėsi į pareigūnus, šie vieną Gedimino Jackos pokalbį ta tema su Leruko žmona Edita įrašė. Abu Sasnauskai liudijo prieš buvusį verslo partnerį. Teismas skyrė jam trejus metus, kuriuos jis nuo skambučio iki skambučio atpylė griežto režimo kolonijoje. Atlikęs skirtą bausmę, Gediminas Jacka Telšiuose nebesirodė, o apie dabartinį jo gyvenimą net buvę jam artimi žmonės nieko konkretaus negalėjo pasakyti. Tik Leruko žmona iškart po nužudymo užsiminė, kad tai galėjo būti Gedimino Jackos kerštas.

Prokurorai dėl viso pikto padarė keletą veiksmų, tačiau, nepavykus nustatyti Gedimino Jackos buvimo vietos, šią versiją atmetė.

Operatyvininkai dar ilgai ieškojo galimų užsakovų ir žudikų,

bet visur atsitrenkdavo į akliną sieną. Bylos tomai storėjo, bet procesas nejudėjo.

Nenustačius baudžiamojon atsakomybėn trauktinų asmenų, tyrimas ne kartą buvo sustabdytas, atnaujintas ir vėl sustabdytas, o po dvejų su puse metų Telšių apylinkės prokurorė tyrimą sustabdė visiškai.

Kas tą 1993-ųjų žiemą šovė, taip ir liko paslaptis¹.

ŠOVĖ BACHURIUKAS IŠ ABRIEZO

Gyvenimas girgždėdamas krutėjo įprasta vaga. Policija skausmingai išgyveno reformas, nusikaltėliai, naudodamiesi teisėsaugos bejėgiškumu, siautėjo visoje valstybėje. Telšiuose taip pat buvo neramu ir nesaugu, miestą siaubė „Šiliniai“. Taip žmonės vadino gaujos vado Vinco Šilo vadovaujamus banditus. Jų nesantaika su kito veikėjo – Arūno Šileikio – banditais dažnai baigdavosi beprasmėmis žudynėmis, nekaltų žmonių sprogdinimais, verslininkų vežiojimais į mišką, išpuoliais prieš teisėsaugininkus.

Ilgainiui Hiliarijaus Sasnausko nužudymas tokiame kontekste ėmė atrodyti lyg vaikų žaidimas, todėl nenuostabu, kad ši byla po truputį užsimiršo.

Hiliarijaus Sasnausko našlė Edita persikėlė gyventi į Klaipėdą, sukūrė naują šeimą. Daugelis byloje liudijusiųjų buvo nužudyti arba patys už nužudymus ilgiems metams sėdo už grotų, kiti mirė sava mirtimi, dar kiti dingo emigracijos džunglėse. Atrodė, kad Leruko byla visiems laikams nugrimzdo į nežinią ir niekas niekada nuo jos tomų, dūlančių prokuratūros archyvuose, dulkių nebeubrauks. Jei kas nors dar turėjo vilties, ji kasmet menko, kol beliko tik kartūs prisiminimai ir nuoskaudos.

Bėgo metai, Lietuvos teisėsauga aršiai kovojo su nusikaltėlių susivienijimais. Didžiausią rūpestį Lietuvoje kėlė Kauno „Daktarai“. Gauja jautėsi visagalė ir nebaudžiama. Turėjo galingų ryšių visose teisėsaugos struktūrose, buvo gerai organizuota, drausminga ir žiauri. Tvirtai laikė ne tik Kauno, bet visos Lietuvos

verslininkus, rankas buvo įkišusi į pelningus naftos, alkoholio, tabako, automobilių prekybos verslus, nevengė narkotikų.

Milijoninį pelną nešė kontrabanda, šimtais tūkstančių tonų plūstanti per kiaurą kaip rėtis valstybės sieną.

Policija ir prokuratūra nėrėsi iš kailio, stengdamasi išardyti šį susivienijimą ir ilgam už grotų pasodinti lyderius, kuriančius nusikalstamos veikos schemas ir organizuojančius jų įgyvendinimą. Vienas tokių strategų buvo du kartus už vagystes, kartą už sukčiavimą ir kartą už dokumentų klastojimą teistas Jonas Bielskis, pravarde Senelis, neoficialiai vadinamas „Daktarų“ smegenų centru. Jis tikrai buvo neordinarinė kriminalinio pasaulio asmenybė, išgarsėjusi ne tik organizaciniais gebėjimais, bet ir ypatingu gudrumu bei klastingumu, mokėjimu išsisukti iš pačių kebliausių situacijų.

2005 metais sulaikytas už aferą su majonezu ir prispaustas įrodymų įvykdžius kitus nusikaltimus, jis netikėtai prabilo apie prieš dešimt metų Telšiuose nužudytą Hiliarijų Sasnauską. Kodėl Senelis pradėjo prokurorams pasakoti apie Leruko nužudymą, dabar galima tik spėlioti ir kurti sąmokslų teorijas arba paklausti jo paties. Byla jau buvo visų užmiršta, pats Jonas Bielskis įtariamą atlikęs daugybę nusikalstamų veikų, tarp jų ir labai sunkių, už kurias grėsė ilgi metai nelaisvės ar net kalėjimas iki gyvos galvos, tad priežasčių užsikrauti ant savo galvos dar vieną sunkų nusikaltimą lyg ir nebuvo. Gal užkietėjęs nusikaltėlis norėjo apvalyti savo sąžinę? O gal tikėjosi kažkokios naudos?

Kalbėjau su keliais teisininkais, daugiau ar mažiau susipažinusiems su situacija ir neblogai pažįstančiais nusikaltėlių pasaulį. Į savo diletantiškas pastabas šia tema visada sulauk-davau panašaus atsakymo:

– Apie sąžinę čia vargu bau ar dera kalbėti. Tačiau, kad ir koks priežastys vertė jį tai daryti, Jono Bielskio parodymai visa

jėga iš mirusių prikėlė prieš dešimt metų Telšiuose pradėtą ir vėliau numarintą bylą.

Jonas Bielskis tardytojams papasakojo, kad 1993 metais į jį kreipėsi geras jo pažįstamas Gediminas Jacka ir paprašė surasti žmogų, kuris už atlyginti nužudytų Telšiuose gyvenantį Hiliarijų Sasnauską. Už darbą pažadėjo 5000 dolerių. Į užsakymo priežastis Jonas Bielskis nesigilino, bet suprato, kad tai kerštas. Vėliau dar prisiminė, jog prieš porą metų Gediminas Jacka jam skundėsi, kad Telšiuose gyvena kažkoks tipas, kuris Mažeikių teisme davė prieš jį „negerus“ parodymus, dėl to jis trejiems metams buvo netekęs laisvės.

Ilgai netempdamas, Jonas Bielskis surado vykdytoją. Tai buvo daug kartų už įvairius nusikaltimus teistas, kelis kartus psichiatriinėje ligoninėje gydytas žinomas Šiaulių banditas Saulius Skėris. Jis, ilgai nesvarstęs, sutiko už tą sumą „darbą padaryti“.

Kadangi Jonas Bielskis Hiliarijaus Sasnausko nepažinojo, sutarė su Gediminu Jacka susitikti Telšiuose. Savo automobiliu atvyko ir Saulius Skėris, kuris susitikimą slapta stebėjo iš tolo.

Gediminas Jacka parodė Leruko gyvenamąją vietą, nurodė automobilio markę ir valstybinį numerį bei kelias vietas, kur Lerukas lankosi ir kur būtų patogu įvykdyti sumanymą. Nužudymo laikas ir būdas nebuvo aptartas, tad kai Jonas Bielskis informaciją perdavė Sauliui Skėriui, apie tai taip pat nekalbėjo.

– Viskas, daugiau nieko neturiu. Kai padarysi darbą, paskambink man į Kauną. Sėkmės! – vyrai paspaudė rankas ir pasuko skirtingais keliais: vienas į Kauną laukti skambučio, kitas į Šiaulius ruoštis žmogžudystei.

Maždaug po savaitės Saulius Skėris paskambino ir pranešė:

– Užsakymas įvykdytas, reikia atsiskaityti.

– Tvarka, rytoj po pietų būk Kauno centre, įprastoje vietoje. Ten ir atsiskaitysimė.

Gediminas Jacka nedelsdamas pristatė į Kauną 5000 dolerių, o Jonas Bielskis, kaip ir buvo žadėjęs, atidavė juos užsakymo vykdytojiui. Kadangi spaudoje buvo skaitęs apie nužudymą Telšiuose, Sauliaus Skėrio pasiteiravo:

– Kas šovė?

– Šovė toks bachuriukas iš *abriezo*, – nesigilindamas į detales, atsakė mažakalbis Saulius Skėris.

Išgirdę tokį prisipažinimą, prokurorai apstulbo. Puolė į archyvus ir, versdami jau spėjusius pagelsti lapus, nerado nieko, išskyrus Leruko našlės ir kelių liudytojų užuominas apie Gedimino Jackos ir Hiliarijaus Sasnausko konfliktą. Dar kiek panaršę dokumentus ir papildomai apklausę kelis žmones, prokurorai Gediminui Jackai, jau garsiam Palangos verslininkui, pateikė kaltinimus, o po mėnesio suėmė ir uždarė į Lukiškių tardymo izoliatorių.

Suprantama, Gediminas Jacka viską neigė.

– Pasiutote! Aš niekada nieko nesu prašęs atimti Sasnauskui gyvybės. Nesąmonė! Baisus šmeižtas!

– Ar pažįstate tokį Saulių Skėrį?

– Ne, – kategoriškai neigė Gediminas Jacka. – Apie tokį sužinojau tik susipažinęs su bylos medžiaga, kurią davėte man paskaityti.

– Gal pamenate, kur buvote 1993 metų sausio pradžioje?

– Vyrai, ar visiškai nuo proto nušokote, kas gali prisiminti, kur buvo prieš dešimt metų sausio mėnesį? Visiška nesąmonė!

– Vis dėlto gal tada buvote Telšiuose ir rodėte Bielskiui, kur gyvena Lerukas?

– Absurdas! Su juo nesimačiau dešimt metų. Iš kalėjimo parašiau jam laišką, tačiau jis neatsakė. Supratau, kad nenori bendrauti, ir daugiau kontaktų neieškojau.

Gedimino Jackos situacija Lukiškių izoliatoriuje buvo nepavy-

dėtina. Tuo metu jis dalyvavo naujų vaistų nuo hepatito C bandymų programoje. Reikėjo nuolatinės kvalifikuotų specialistų priežiūros, o to kalėjime tikėtis buvo sunku. Iš pradžių jį dar nuveždavo į Santariškių klinikas, vėliau nieko nepaaiškinę vežioti nustojo. Nuotaikos nekėlė ir pateikti kaltinimai. Prokurorai spaudė prisipažinti organizavus nužudymą, reketavus, savalaidžiavus, sunkiai sužalojus Palangos architektą Edmundą Benetį. Be šių kaltinimų, už kuriuos geriausiu atveju grėsė ilgi metai kalėjime, jis buvo smarkiai įsivėlęs į teisinius ginčus su valstybe dėl 2002 metais sudegusio, o gal sudeginto Palangos kurhauzo.

Gediminas Jacka atkakliai laikėsi savo. Prokurorams stiprų spaudimą darė advokatai, jo žmona, bylą kruopščiai aptarinėjo žiniasklaida. Padėjo ir tai, kad užsakymo įvykdymu kaltinamas Šiaulių banditas Saulius Skėris, tuo metu jau patupdytas už grotų už kitus nusikaltimus, teigė nieko apie nužudymą nežinojęs, aišku, jame nedalyvavęs. Į prokurorų klausimus atsakinėjo aiškiai, labai konkrečiai, nesileisdamas į komentarus.

– Ar buvai Telšiuose 1993 metų sausio mėnesį?

– Neprisimenu.

– Ar tu nušovei Sasnauską?

– Ne.

– Tai kas šovė?

– Nežinau.

– Ar pažįsti Gediminą Jacką?

– Ne.

Uždaro būdo mažakalbis banditas buvo sudėtinga ir savotiškai įdomi asmenybė. Didžiąją gyvenimo dalį praleidęs kalėjimuose ir psichiatrinėse ligoninėse, jis vis dėlto sugebėjo kriminaliniame pasaulyje išlikti autoritetu. Retas nusikaltimas Šiauliuose įvykdavo jam daugiau ar mažiau nedalyvaujant. Jis ne tik mokėjo planuoti nusikaltimus, bet ir gebėjo suburti

gaują, aprūpinti ją ginklais, transportu, policininkų uniformomis, žinojo, kaip ir kur realizuoti pagrobtas vertybes, nuomajamame garaže saugojo gausų ginklų ir sprogmenų arsenalą. Kalėjimas tapo antraisiais jo namais, tad tikėtis, kad užkietėjęs nusikaltėlis, matydamas, jog nėra jokių faktinių įrodymų, tik tokio pat kaip jis bandito liudijimas, prisipažins nužudęs žmogų, buvo nerealų.

Tai suprato ir prokurorai. Be Jono Bielskio parodymų, jie daugiau nieko neturėjo. Nužudymo įrankis *abriezas* nerastas, nelikę nei pirštų ar pėdų atspaudų, nei liudytojų, galinčių atpažinti žudikus. Prokurorams nieko kito neliko, tik po trijų su puse mėnesių Gediminą Jacką paleisti į laisvę ir kibti į prieš dešimt metų užfiksuotų parodymų analizę bei iš naujo apklausti dar gyvus liudytojus.

Prasidėjo alinanti bachuriuko, iš *abriezo* nušovusio Leruką, paieška, užtrukusi ištisą dešimtmetį ir nulėmusi daugelio žmonių likimus.

***Sistema gina save, jiems nusišvilpt, kad galbūt ne tuos
iki gyvos galvos į kaliūzę įgrūdo, svarbu nesugadinti
reputacijos, bet kokia kaina išlikti. Siena, kurios net
galingiausiu taranu neišversi: Prezidentas, Seimas,
prokuratūra, slaptosios tarnybos – vienas kumštis...
tai ką dabar darysi?***

© Algirdo Kubačio nuotr.

VYTAUTAS ČEPAS – psichologijos mokslų daktaras, Lietuvos rašytojų sąjungos narys, aštuonių knygų autorius.

„Siena“ – dokumentinis romanas, paremtas tikra istorija, su kuria susidūrė buvęs LR generalinės prokuratūros ypatingai svarbių bylų tardytojas, Prezidento įkurtos grupės kovai su organizuotu nusikalstamumu vadovas, šiuo metu dirbantis kaip baudžiamosios teisės advokatas Egidijus Bičkauskas.

Tai istorija, nutikusi Lietuvoje: pasakojimas apie nusikaltimus, kurių tinkamai neištyrus kalėti iki gyvos galvos buvo nuteisti trys jauni vyrai. Apie sunkiai besisukančią neįsivaizduojamo dydžio teisėsaugos mašiną, prieš kurią bejėgiai jaučiasi ne tik paprasti žmonės, bet ir jai priklausantys teisininkai.

Ar teisingumas gali klysti? Ką daryti, atsidūrus prieš neįveikiamą ir akliną sieną? Nemanykite, kad tai jūsų neliečia. Ši siena staiga gali iškilti prieš kiekvieną iš mūsų.

ISBN 978-609-466-430-4

TYTOALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt